

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIVALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**NEMIS TILI STILISTIKASI
O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	100000 – Ta'lif
Ta'lif sohasi:	110000 – Ta'lif
Ta'lif yo'nalishi:	60110900- Xorijiy til va adabiyoti (nemis tili)

Chirchiq – 2024

Fan/modul kodi NTS1706	O'quv yili 2027-2028	Semestr 7	ECTS - Kreditlar 6		
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 6		
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
	Nemis tili stilistikasi	90	90	180	
2.	<p>I. Fanning mazmuni.</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad – stilistika va matn tahlili adabiy til uslublari va lisoniy ifoda vositalari haqida bahs yuritadigan filologik soha bo'lib, u bo'yicha yaratilgan ushbu stilistika va matn taxlili dasturining lug'at zahirasining uslubiy tasnifi, fonetik, leksik-frazeologik, sintaktik tasviriy vositalar va uslubiy priyomlarini o'zlashtirishdir.</p> <p>Fanning vazifasi – o'rganilayotgan tilining funksional uslublari bilan talabalarni tanishtirgan holda, ularda mazkur soha bo'yicha yetarli bilim, ko'nikma va malakalar hosil qilishdan iborat.</p> <p>II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p>II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-2 mavzu. "Stalistika" fanning mazmuni, predmeti va metodi</p> <p>Stalistika kursining dolzarbliji va vazifalari. Stalistika zamonaviy tilshunoslik yo'naliishlari nigohida. Stalistikaning boshqa fanlar bilan bog'liqligi: stilistika va kommunikativ lingvistika, stilistika va pragmalingvistika, stilistika va lingvokulturologiya. Stalistika turlari: qiyosiy stilistika, amaliy stilistika, turfsional stilistika, individual uslub stilistikasi. Stalistik tahlil metodlari.</p> <p>3 -mavzu. Ingliz va nemis tillaridagi lug'atning klassifisatsiyalanishi</p> <p>Ingliz lug'ati adabiy, neytral va kundalik so'zlashuv turlariga bo'linadi. Ularning xar biri tilda uziga xos xususiyatlarga ega. Adabiy neytral va kundalik so'zlashuv so'zlarining tildagi klassifisatsiyasi.</p> <p>4-mavzu . Lug'at tarkibining uslubiy vositalari</p> <p>Denotatsiya va konnotatsiya. So'zlearning obrazliligi. Frazeologik vositalar uslubiy vosita sifatida. Sinonimianing stilistik jihatlari. Antonimianing stilistik jihatlari. Ko'pma'nolilik (polisemiya) va omonimianing stilistik jihatlari. "Moda" so'zlar. Kasbiy leksika va guruh leksikasi. Yoshlar jargoni. Ijtimoiy guruhlar leksikasi. Atamalar (terminlar). Shevaga xos so'zlar (dialektizmlar) va hududiy dubletlar. Tarixiy so'zlar (istorizmlar) va qadimiy so'zlar (arxaizmlar). Anaxronizmlar. Xorijiy so'zlar va xalqaro so'zlearning uslubiy jihatlari.</p>				

5-6 mavzu. Uslubiy leksika tarkibi

Uslubiy leksika tarkibi: Adabiy so'zlar, neytral so'zlar, va og'zaki so'zlar. adabiy so'zlarning stilistik jihatlari va turlari: atama, arxaizm, neologizm, poetik so'zlar tushunchalari va ularning matndagi stilistik vazifalari. Og'zaki so'zlarning stilistik xususiyatlari va turlari: sleng, vulgarizm, evfemizm, sheva va jargon tushunchalari va ularning matndagi stilistik vazifalari. Tilda me'yor tushunchasi. Shaxsiy yondashuv va me'yor. Umumiy, adabiy, og'zaki va adabiy uslublar xususiyatlari. Registr tushunchasi.

7-mavzu. Funksional uslub tushunchasi

Funksional uslub va uning turlari. Badiiy uslub xususiyatlari: she'riy, drama va nasr uslublarining asosiy til xususiyatlari. Ilmiy uslub xususiyatlari va vazifalari. Publitsistik uslub xususiyatlari va vazifalari. Axborot vositalari uslub xususiyatlari va vazifalari. Axborot vositalari matnida janr turlari va xususiyatlari. Rasmiy uslub vazifalari, rasmiy uslub turlari va ularning lisoniy xususiyatlari.

8-9 mavzu. Leksik stilistik vositalar

Ifoda va stilistik vosita tushunchasi. Stilistik vazifa tushunchasi va turlari. Leksik ma'no turlari. Stilistik vositalarning til sathlari aro turlanishi: metafora, metonimiya, ironiya, epitet, mubolag'a, oksimoron,

autonomasiya, zevgma, so'z o'yini tushunchasi, lisoniy ahamiyati va vazifalari.

10- mavzu. So'z yasashning uslubiy jihatlari

Boshlang'ich tushunchalar. So'z yasash mexanizmlari. Derivatsiya (qo'shimcha bilan so'z yosalishi). Kompozitsiya (so'z qo'shilishi). Qisqartmalar (abbreviaturalar). So'z yasalishining o'ziga xos turlari.

11-12 mavzu. Leksik-sintaktik stilistik vositalar

O'xshatish, perefraza, litota, gradatsiya, antiteza, allyuziya, o'zlashtirma gap tushunchalari, ularning lisoniy ahamiyati va vazifalari.

13-14-mavzu. Sintaktik stilistik vositalar

Sintaktik stilistik vositalarning lisoniy ahamiyati va vazifalari. Gap qurilishidagi o'zgarishlarga asoslangan stilistik vositalar: bir bosh bo'lakli gap, inversiya, parallel konstruksiya, xiazm, takror, sanash, polisindeton, asindeton va ritorik so'roq gap. Og'zaki nutqda gap tarkibi o'zgarishlariga asoslangan stilistik vositalar: ellipsis, tugallanmagan gap, ajratilgan kostruksiya.

15-mavzu. Fonetik stilistik vositalar

Yufoniya, alliteratsiya, onomatopiya tushunchalari va ularning lisoniy ahamiyati va vazifalari.

16-mavzu. Matn tahlilining vazifasi

Adabiy matn tushunchasi. Matn mazmuni, obraz strukturası: muallif obrazi, tabiat obrazi, asar qahramoni obrazi, badiiy detal tushunchasi va uning turlari.

Matn badiiy kompozitsiyasi. Badiiy detal turlari va vazifalari. Matn lingvistikasi asosiy tushunchalari, Matn kategoriyasi turlari: informativlik kategoriyasi, modallik kategoriyasi, matn bog'likligi va yaxlitligi kategoriyasi, matn segmentatsiyasi, o'rin payt kategoriyasi, intertekstuallik kategoriyasi. Badiiy asar nomlari, turlari va uning informativligi. Badiiy asar nomining konseptual axborotni ochib berishdagi o'rni. Matn tahlili metodlari. Matnning konseptual ahamiyati. Matnning milliy - madaniy xususiyatlari. Matnni stilistik, pragmatik, lingvokulturologik jihatdan tahlil etish.

17-mavzu. Iboralarning ishlatalish stilistikasi

Ibora haqida ma'lumot: iboralarning, maqol, xalq so'zi, epigraf va eluziyaning ishlatalishi: ularning stilistikadagi o'rni.

18- mavzu. Til tarkibi ifodasi

Til obrazlari. Boshlang'ich tushunchalar. Obrazlilik tilning asosiy tamoyili sifatida. Qiyoslash va troplar. Metafora. Jonlantirish. Allegoriya (istiora) va simvol (ramz). Sinesteziya. Metonimiya.

Uslubiy figuralar. Boshlang'ich tushunchalar. Perifrazalar. Evfemizm. Mubolag'a (giperbola) va litota (kichraytirish). Kinoya. Antiteza va oksimoron. So'z o'yini.

19-20 mavzu. Stilistikaning grammatick aspekti

Iboralarning uslubiy imkoniyatlari. Sintaksis. Sodda gaplar. To'liqsiz gaplar. To'liq gaplar. Kengaytirilgan gaplar. Bog'langan qo'shma gaplar. Ergash gapli qo'shma gaplar. Darak gaplarning uslubiy ahamiyati. Inkor gaplar. Buyruq gaplar. So'roq gaplar. Boshqaruvning o'zgarishi. Zamon shakllarining o'zgarishi. Zamon shakllarining uslubiy o'ziga xoslari. Prezens (hozirgi zamon). Perfekt. Preteritum. Plyuskvamperfekt. Futur I va Futur II

III. Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

uslubiyot predmeti, uning asosiy yo'naliishlari va boshqa nazariy fanlar bilan aloqasi;

funksional uslub turlari, ularning vazifalari va lingvistik xususiyatlari (badiiy, ilmiy, va gazeta va publisistik, rasmiy hujjatlar);

o'rganilayotgan til leksikasining uslubiy tarkibi;

leksik stilistik vositalar (metafora, metonimiya, ironiya, epitet, oksymoron, giperbola, antonomasiya, zevgma va so'z o'yini) ning lisoniy ahamiyati va vazifalari;

leksik-sintaktik stilistik vositalar (o'xshatish, perefraza, litota, antiteza, gradatsiya) ning lisoniy ahamiyati va vazifalari;

sintaktik stilistik vositalar (inversiya, takrorlash, ritorik savol va boshqalar)ning lisoniy ahamiyati va vazifalari;

fonetik stilistik vositalar (yufoniya, alliteratsiya, onomotapiya)ning lisoniy ahamiyati va vazifalari;

matn tahlili vazifasi;

badiiy asar matn tahlilining ob'ekti sifatida badiiy matnning o'ziga xosliklarini ko'rsatish, badiiy detal, matn kompozitsiyasi;

matn kategoriyalari;

informativlik kategoriyalari;

matnni idrok etish va uning tahlili;

ibora haqida ma'lumot: iboralarning, maqol, xalq so'zi, epigraf va eluziyaning ishlatalishi;

til obrazlari. Boshlang'ich tushunchalar. Obrazlilik tilning asosiy tamoyili sifatida. Qiyoslash va troplar. Metafora. Jonlantirish. Allegoriya (istiora) va simvol (ramz);

iboralarning uslubiy imkoniyatlari. Sintaksis.

Mustaqil ta'lif va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lifni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha beriladi. Talaba berilgan loyihaning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'r ganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahlil qilib, hulosalari bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish muddatları to'liq ochib beriladi.

Mustaqil ta'lif uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Antonomaziya, o'xshatish va uning o'r ganilayotgan tildagi turlari.
2. Badiiy matnda poetik detallar.
3. Epitet, oksymoron, giperbola.
4. Leksik stilistik vositalar
5. Maqol va matallarning stilistik vazifalari.
6. Stilistik uslublarning badiiy matnda ishlatalishi
7. Tekst kategoriyalari.
8. Matnda modallik kategoriysi.
9. "Stilistika" fanning mazmuni, predmeti va metodi
10. Adabiy –kitobiy tilda so'zlarining xususiyatlari va vazifalari.
11. Badiiy matn qismlarining bir biriga mantiqiy bog'lanishi.
12. Badiiy matnda frazeologik birliklarning stilistik funksiyalari.

	<p>13. Badiiy matnda poctik detallar.</p> <p>14. Badiiy matnda ramzlar.</p> <p>15. Badiiy matnda sarlavhaning mazmunni olib berish vazifasi.</p> <p>16. Badiiy matnda sarlavhaning roli.</p> <p>17. Badiiy matnning qismlarga bo‘linishi.</p> <p>18. Chet tilidan o‘zlashtirilgan so‘zlar va ularning stilistik ahamiyati.</p> <p>19. Fonetik stilistik uslublar.</p> <p>20. Funksional uslub tushunchasi</p> <p>21. Iboraarning ishlatalish stilistikasi</p> <p>22. Idiomalarning stilistik xususiyatlari.</p> <p>23. Ingliz va nemis tillaridagi lug‘atning klassifisatsiyalanishi</p> <p>24. Leksik-sintaktik stilistik vositalar</p> <p>25. Litota va perifrazaning lingvo-kulturologik xususiyatlari.</p> <p>26. Lug‘at tarkibining uslubiy vositalari</p> <p>27. Matn tahlilining vazifasi</p> <p>28. Matnda inforrmativlik kategoriyasi.</p> <p>29. Matnning badiiy xususiyatlari.</p> <p>30. Metafora va metonimiya.</p> <p>31. Metafora va metonimiyani kognitiv tadqiq qilish.</p> <p>32. O‘rganilayotgan tilda takror va uni qiyosiy o‘rganish.</p> <p>33. Og‘zaki uslubga xos so‘zlarning til xususiyatlari va vazifalari.</p> <p>34. Ritorik so‘roq.</p> <p>35. She’riy uslubning o‘ziga xos stilistik jihatlari.</p> <p>36. Sintaktik stilistik vositalar</p> <p>37. So‘z yasashning uslubiy jihatlari</p> <p>38. Stilistik ma’no va vazifa.</p> <p>39. Stilistik sinonimlar va ularning badiiy nutqda qo‘llanilishi.</p> <p>40. Stilistikaning grammatik aspekti</p> <p>41. Til tarkibi ifodasi</p> <p>42. Uslubiy leksika tarkibi</p>
3.	<p>VII. Ta’lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)</p> <p>Fanni o‘zlashtirish natijasida talaba:</p> <p>Seminar va amaliy mashg‘ulotlarda multimedia qurulmalari bilan jihozlangan auditoriyada har bir akadem guruhga alohida o‘tiladi. Mashg‘ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o‘tiladi, “case- study” texnologiyasi ishlataladi, keyslar mazmuni o‘qituvchi tomonidan belgilanadi. Kurgazmali materiallar va axborotlar multimedia qurulmalari yordamida uzatiladi. Seminar mashg‘ulotlar mobaynida talabalar yig‘ilgan ma’lumotlarga tayanib javob</p>

	<p>berishadi. Mavzu doirasida berilgan topshiriqlar sinfda bajariladi. Fan yuzasidan Intelekt kartalar, FSMU tehnologiyalar va SWOT analysis bajaradi.</p> <p>Lingvistik kompetensiya o'rganilayotgan til egalari bilan muloqot qilish uchun til haqidagi ma'lumotlarni (fonetika, leksika, grammatikani) yetarli darajada bilish va nutq faoliyati turlari (tinglab- tushunish, gapirish, o'qish va yozish)da qo'llay bilishni nazarda tutadi.</p> <p>Ijtimoiy-lingvistik kompetensiya so'zlovchining biror bir nutqiy vaziyat, kommunikativ maqsad va xohish-istagidan kelib chiqqan holda kerakli lingvistik shakl, ifoda usulini tanlash imkonini yaratadi.</p> <p>Diskursiv kompetensiya (diskurs – bu og'zaki yoki yozma matn) matnni to'g'ri talqin qilish va tuzish, shuningdek, shunga mos nutqiy muloqot turini tanlash uchun og'zaki va yozma matnlar lingvistik, stilistik hamda tarkibiy xususiyatlarini bilib olishni nazarda tutadi.</p> <p>Strategik (kompensator) kompetensiya chet tili muhitida nutqiy hamda ijtimoiy muloqot tajribasidagi kamchilik va nuqsonlarni ayrim verbal/noverbal vositalar yordamida to'ldirish, kommunikativ vaziyatda tushunmovchiliklar paydo bo'lganda takroran so'rash, uzr so'rash va hokazolar orqali murakkab vaziyatlardan chiqib keta olish qibiliyatini nazarda tutadi.</p>
4.	<p style="text-align: center;">VIII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishslash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishslash va hioya qilish uchun loyihalar
5.	<p style="text-align: center;">IX. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha variantlar asosida yozma topshiriqlarni bajarishi zarur.</p>
6.	<p style="text-align: center;">X. Asosiy adabiyotlar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. G.W. Pan. Deutsche Stilistik. –Toshkent: O'qituvchi, 2010. 2. Brandes M.P. Übungen zur deutschen Stilistik. M.: Vysshaya shkola 1990. –126 c. <p style="text-align: center;">Qo'shimcha adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Riesel E. Deutsche Stilistik. M., 2011, - 215 S. <div style="text-align: right; margin-top: 10px;"> </div>

	<p>2. Bessmertnaja N., Wittmers E. : Übungsbuch zur Textlinguistik. M.: Progress. 1979. – 165 S.</p> <p>3. Brinker T. Linguistische Textanalyse München Max Huber Verlag, 1998. – 188 S.</p> <p>4. Karl-Heinz Göttert, Oliver Jungen. Einführung in die Stilistik. Wilhelm Fink Verlag GmbH & Co. KG. 2004. – 288 S.</p> <p style="text-align: center;">Axborot manbalari</p> <p>1. http://www.gov.uz/edu/ – O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi sayti</p> <p>2. http://www.uzedu.uz – O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi sayti.</p> <p>3. http://www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi hukumati portali</p> <p>4. www.cspu.uz – CHDPU rasmiy internet sayti</p> <p>5. https://www.youtube.com/@ibratfarzandlari - “Ibrat farzandlari” platformasi sayti (youtube kanali)</p> <p>6. https://t.me/ibratfarzandlari – “Ibrat farzandlari” platformasi sayti (telegram kanali)</p> <p>7. www.klett-sprachen.de/linie1 - Germanianing Klett nashriyoti rasmiy sayti</p> <p>8. http://ziyonet.uz - ZiyoNET axborot ta’lim tarmog‘ining rasmiy sayti</p> <p>9. www.hueber.de/aspekte - Germanianing Hueber nashriyoti rasmiy sayti</p> <p>10. www.deutsch.unterricht.de - Nemis tili o‘qituvchilari qo‘srimcha ma’lumotlar yuklab olishlari uchun rasmiy sayti</p>
7.	Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2024 yil “<u>28</u>” <u>avgust</u> dagi qarori bilan tasdiqlangan
8.	Fan/modul uchun ma’sul: Z.Zaripova – CHDPU, Nemis tili kafedrasi o’qituvchisi
9.	Taqrizchilar: Sh.A.Atayev - TDPU “Yevropa tillari” kafedrasi dotsenti, filologiya fanlari nomzodi Z.L.Sanakulov – CHDPU, Nemis tili kafedrasi mudiri, f.f.f.d., (PhD) dots.

